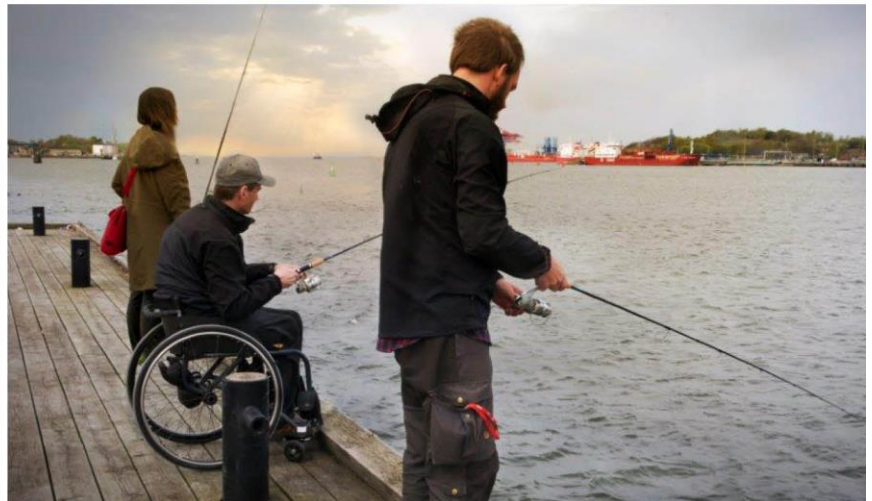

Göteborgs
Stad

Göteborgs Stads Friluftsprogram 2018–2025

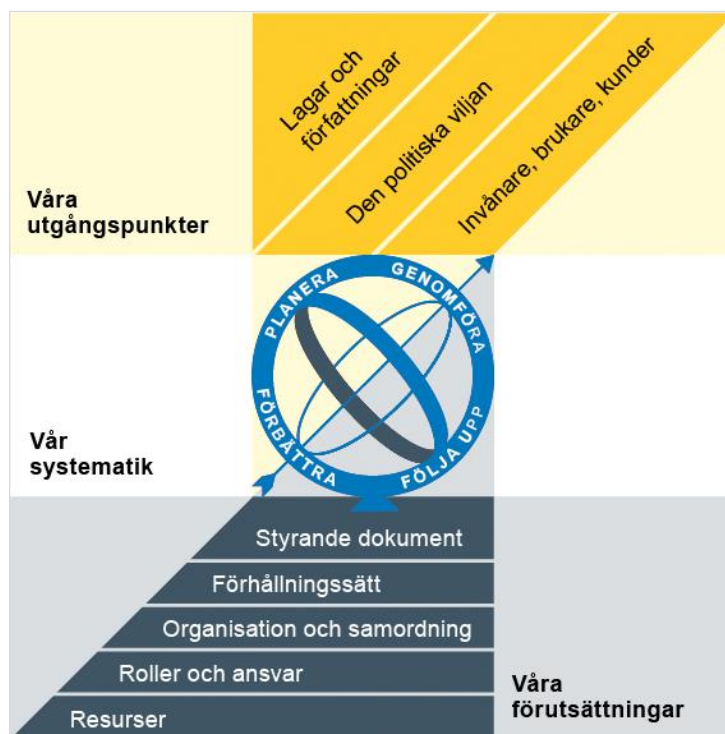

Planerande styrande dokument

Vision
► Program
Plan

Göteborgs Stads styrsystem

Utgångspunkterna för styrningen av Göteborgs Stad är lagar och författningar, den politiska viljan och stadens invånare, brukare och kunder. För att förverkliga utgångspunkterna behövs förutsättningar av olika slag. Stadens politiker har möjlighet att genom styrande dokument beskriva hur de vill realisera den politiska viljan. Inom Göteborgs Stad gäller de styrande dokument som antas av kommunfullmäktige och kommunstyrelsen. Därutöver fastställer nämnder och bolagsstyrelser egna styrande dokument för sin egen verksamhet. Kommunfullmäktiges budget är det övergripande och överordnade styrande dokumentet för Göteborgs Stads nämnder och bolagsstyrelser.

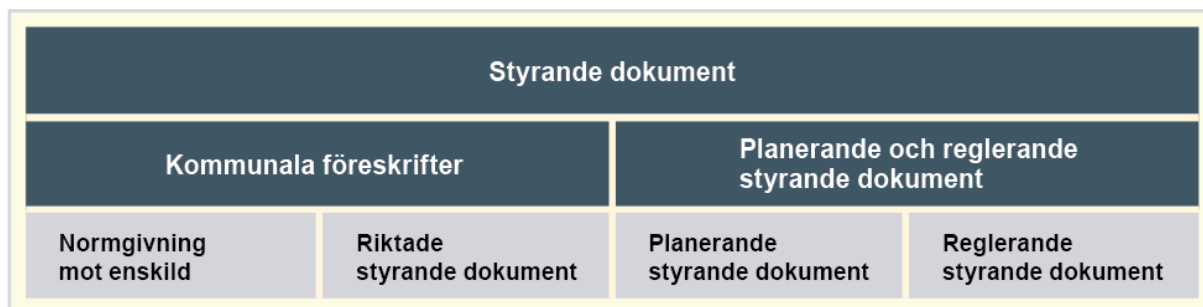

Om Göteborgs Stads styrande dokument

Göteborgs Stads styrande dokument är våra förutsättningar för att vi ska göra rätt saker på rätt sätt. De anger vad nämnder/styrelser och förvaltningar/bolag ska göra, vem som ska göra det och hur det ska göras. Styrande dokument är samlingsbegreppet för dessa dokument.

Stadens grundläggande principer såsom demokratisk grundsyn, principer om mänskliga rättigheter och icke-diskriminering omsätts i praktisk verksamhet genom att de integreras i stadens ordinarie beslutsprocesser. Beredning av och beslut om styrande dokument har en stor betydelse för förverkligandet av dessa principer i stadens verksamheter.

De styrande dokumenten ska göra det tydligt både för organisationen och för invånare, brukare, kunder, leverantörer, samarbetspartners och andra intressenter vad som förväntas av förvaltningar och bolag. De styrande dokumenten ligger till grund för att utkräva ansvar när vi inte arbetar i enlighet med vad som är beslutat.

Dokumentnamn: Göteborgs Stads Friluftsprogram 2018–2025			
Beslutad av: Kommunfullmäktige	Gäller för: Stadens nämnder och bolag	Diarienummer: 0671/18	Datum och paragraf för beslutet: 2018-05-17§15
Dokumentsort: Program	Giltighetstid: 2018-2025	Senast reviderad: [Datum]	Dokumentansvarig: Avdelningschef stadsutveckling
Bilagor: [Bilagor]			

Innehåll

Inledning	4
Syftet med detta program.....	4
Vem omfattas av programmet.....	4
Bakgrund.....	4
Koppling till andra styrande dokument.....	5
Stödjande dokument.....	5
Uppföljning av detta program.....	5
Avgränsning.....	5
Definition av friluftsliv.....	5
Organisation.....	6
1. Mål	8
1.1 Mål för friluftsprogrammet.....	8
1.1.1 Bidra till ökad folkhälsa, integration och ett rikare kulturliv.....	8
2. Strategier	10
2.1 Sex strategier.....	10
2.2 Prioritera.....	11
2.2.1 Utveckla förutsättningar för prioriterade friluftaktiviteter.....	12
2.3 Säkerställ.....	18
2.3.1 Säkerställ regionalt – gröna kilar och blågröna stråk.....	19
2.3.2 Säkerställ stadsövergripande – större naturområden.....	20
2.3.3 Säkerställ lokalt – bostadsnära och urbant friluftsliv.....	20
2.4 Utveckla.....	21
2.4.1 Utveckla tydliga upplevelsekaraktärer i de större naturområdena.....	21
Kartläggning av dominerande upplevelsekaraktärer.....	22
Utvalda upplevelsekaraktärer som visas i karta på sidan 22:.....	23
2.4.2 Utveckla tillgänglighet.....	23
2.5 Vårda.....	24
2.5.1 Vårda för användbarhet.....	24
2.5.2 Vårda för biologisk mångfald.....	25
2.6 Informera.....	27
2.6.1 Hitta dit, hitta in, hitta runt.....	27
2.6.2 Naturpedagogik.....	28

2.7 Involvera.....	30
2.7.1 Delaktighet.....	30
2.7.2 Föreningslivet	30
3. Vidare arbete och genomförande.....	32
Sammanfattning	33
Källor i urval.....	35
Bilaga 1. Friluftspolitiska mål och styrande dokument.....	36

Inledning

Syftet med detta program

Syftet med friluftsprogrammet är att värna och utveckla möjligheten till friluftsliv för både göteborgare och besökare och att ge en inriktning för fortsatt planering och arbete med friluftsliv. Friluftsprogrammet är ett planeringsstöd för alla som arbetar med friluftsförfrågor inom Göteborgs Stad. Tillsammans med Kulturprogrammet och kommande Göteborgs Stads program för Biologisk mångfald 2018–2025 ersätter det Natur- och kulturvårdsprogrammet som antogs i kommunfullmäktige 1979.

Vem omfattas av programmet

Detta program gäller för nämnder och styrelser som planerar, bygger, förvaltar, har pedagogiskt arbete, evenemang eller andra verksamheter som berör friluftsliv (enligt definition nedan).

Bakgrund

Göteborg har flera större naturområden för friluftsliv. Delsjön, Ruddalen och Änggårdsbergen är några exempel på de mest välkända och välbesökta. Många bostadsområden ligger nära dessa stora och variationsrika naturområdena. Närheten mellan bostad och naturområden är en unik tillgång för Göteborg. Friluftsliv förknippas ofta med aktiviteter som bärplockning, skogspromenader, skidåkning med mera. I takt med att allt fler bor i städer, blir även stadsmiljön och de bostadsnära parkerna allt viktigare för det vardagsnära friluftslivet. Picknick i parken, parkteater eller skejta på torget är exempel på så kallat urbant friluftsliv. I Norden är friluftsliv traditionellt sett sammankopplat med fysisk aktivitet. I många kulturer förknippas dock friluftsliv oftare med sociala aktiviteter som att umgås med familj och vänner utomhus. Genom att ha en bred och inkluderande syn på vilka aktiviteter som är friluftsliv, liksom var friluftsliv kan utövas, kan friluftsprogrammens strategier bidra både till ökad folkhälsa, integration och ett rikare kulturliv.

Koppling till andra styrande dokument

Friluftsprogrammet tar avstamp i de tio nationella målen för friluftsliv och beskriver hur dessa mål ska nås i Göteborgs Stad. I kapitel 3. Strategier, framgår hur de nationella målen kopplas till friluftprogrammets strategier för utveckling av friluftsliv i Göteborg. I Göteborgs Stads miljöprogram 2013 är ”Ta fram ett friluftsprogram för Göteborg” åtgärd 163. För beskrivning av kopplingen till andra styrande dokument se bilaga 1.

Stödjande dokument

I dagsläget finns inga stödjande dokument.

Uppföljning av detta program

Park- och naturnämnden kommer att ansvara för att uppföljning ska se utifrån strategierna och kommande handlingsplaner.

Uppföljning ska ske två gånger under perioden år 2018-2025. Fritidsvaneundersökningar och medborgarenkäter är exempel på metoder för uppföljning, men även andra sätt kan komma ifråga.

Avgränsning

Friluftsprogrammet behandlar främst allmänt tillgängliga gröna områden, som parker och naturområden som kommunen har rådighet över. Även andra urbana offentliga rum som torg, platser och gång- och cykelvägar behandlas. En del områden upplevs som allmänna men är privatägd mark, som exempelvis Majvik i västra Torslanda och delar av kusten. Dessa områden används i dag för friluftsliv och ingår därför också i friluftsprogrammet.

Definition av friluftsliv

I Sverige är den officiella definitionen av friluftsliv ”*vistelse utomhus i natur- och kulturlandskapet för välbefinnande och naturupplevelser utan krav på tävling*”. (Nationella förordningen (2003:133) om statsbidrag till frilufsorganisationer). I friluftsprogrammet för Göteborg definieras friluftsliv som: utomhusaktiviteter både i naturområden och urbana miljöer, utan krav på tävling. I definitionen ingår inte bullerstörande aktiviteter och eller aktiviteter som har negativ påverkan på naturvärden.

En bred tolkning av begreppet friluftsliv är att föredra när ambitionen är att uppmuntra så många som möjligt till ett aktivt liv utomhus. Detta inkluderar därför såväl vardagsaktiviteter som aktiviteter som sker mer sällan, till exempel klättring eller paddling. En bred tolkning av friluftsliv inkluderar även att aktiviteter kan ske både i naturområden och i urbana miljöer.

Inom forskningsprogrammet Friluftsliv i förändring (2006–2012) gjordes en nationell undersökning bland annat för att se hur ett urval av Sveriges befolkning tolkar begreppet friluftsliv. Resultatet visar att ”Vandringar i skog och mark” och ”fjällvandringar” är de utomhusaktiviteter som helt och hållet anses vara friluftsliv. De flesta ansåg även att ”gå i en park i staden” är friluftsliv i någon mån.

Vardagsaktiviteter som promenader är viktigt för hälsan. Kulturstig i Bronsåldersundet. Foto Park- och naturförvaltningen

Organisation

Styrgrupp

Helena Bjarnegård, park- och naturförvaltningen
Ingela Gustafsson, park- och naturförvaltningen
Gösta Malmryd, idrotts- och föreningsförvaltningen

Arbetsgrupp

Helen Svenstam, park- och naturförvaltningen
Helena Engvall, park- och naturförvaltningen
Karin Vilhelmson, park- och naturförvaltningen

Förvaltningsövergripande arbetsgrupp

Evelina Eriksson, stadsbyggnadskontoret
Axel Petersson, idrotts- och föreningsförvaltningen
Maria Joängen, idrotts- och föreningsförvaltningen

Referensgrupp

Åsa Svensson, stadsdelsförvaltningen Östra Göteborg
Klara Eklund, miljöförvaltningen
Xavier de Maupeou, fastighetskontoret
Ulf Ragnesten, kulturförvaltningen
Lars Strandberg, Västkuststiftelsen
Karin Meyer, Göteborgsregionens kommunalförbund

Foto framsida:

Lo Birgersson, Björn Eklund – Scandinav bildbyrå, Jörgen Wiklund – Scandinav bildbyrå, Park- och naturförvaltningen

Friluftslivets utveckling i Göteborgsområdet

Under 1960-talet började man satsa på parker och naturområden för rekreation, friluftsliv och naturintressen. Vättlefjäll, Sandsjöbacka, Delsjön, Vrångö skärgård och Änggårdsbergen är exempel på naturområden som säkerställdes som reservat och gjordes mer tillgängliga för invånarna fram till mitten av 1980-talet. Under den perioden uppmärksammades behovet av att stärka friluftslivet på nationell, regional och kommunal nivå.

1962 bildades Stiftelsen för västsvenska fritidsområden (idag Västkuststiftelsen) av Göteborgs och Bohus läns landsting tillsammans med Göteborgs stad. Stiftelsens ändamål var att ”ått nuvarande och kommande generationer bevara för friluftslivet värdefulla strand- och strövområden, öar och holmar i Västsverige och för den västsvenska naturen värdefulla eller karaktäristiska områden”. Naturvårdslagen som kom 1964 innebar att områden kunde skyddas som naturreservat och stiftelsen medverkade till att flera områden i Västsverige blev reservat. Genom tillägg i stadgarna fick stiftelsen möjlighet att sköta de områden man skyddat och naturvårdsförvaltning blev en av stiftelsens främsta uppgifter. 1980 inträdde Göteborgsregionens kommunalförbund som huvudman i Västkuststiftelsen och 1998 utvidgas uppdraget till förvaltning av naturreservat som tillhörde Göteborgs och Bohus län.

Genom beredskapsarbeten under 1970-talet kunde många anläggningar för motion och friluftsliv skapas av kommunen. Staten bidrog då med 70 % av lönekostnaden och 30 % av materialkostnaden. Fritidsförvaltningen, gatukontoret och fastighetskontoret i Göteborg hade som mest ett 40-tal arbetslag som kunde utföra olika arbeten i naturområdena. Många av våra befintliga anläggningar som motionsspår, styrkemotionsplatser/utegym och motionscentraler anlades då. Även naturvårdsarbeten som gallring, röjning, plantering och slåtter var omfattande fram till 1990-talet.

För att skydda naturområden och utveckla friluftslivet genom övergripande planering gav Kommunfullmäktige fastighetsnämnden i uppdrag att i samverkan med berörda nämnder ta fram ett natur- och kulturvårdsprogram som skulle redovisa värdefulla områden och åtgärdsförslag. 1979 antogs programmet. Det har varit vägledande för kommunens arbete med naturvård, friluftsliv och kulturvård sedan dess och många åtgärder har genomförts.

Under en period på 1990-talet var inte den tätortsnära naturen och friluftslivsfrågorna i fokus. Behovet av att arbeta mer aktivt med dessa frågor speciellt i de växande storstäderna, har växt under 2000-talet. 2003 fick länsstyrelserna i de tre storstadsregionerna uppdrag från regeringen att arbeta med att skydda och utveckla de mest värdefulla tätortsnära områdena för friluftsliv och naturvård eftersom tätortsnära grönområden är hotade i de växande städerna.

År 2012 beslutade regeringen om tio mål för friluftspolitiken. Behovet att arbeta mer aktivt har också uppmärksammats på regional och kommunal nivå. Göteborgsregionen har sedan 2013 påbörjat ett långsiktigt arbete för att ta tillvara och utveckla regionens grön- och blåstruktur med fokus på att stärka regionens attraktionskraft genom att utveckla de gröna kilarna och kustzonen.

1. Mål

1.1 Mål för friluftsprogrammet

Målet för Göteborgs Stads friluftsprogram är:

Göteborg ska vara en stad med ett levande och varierat friluftsliv för alla.

Göteborgs Stads friluftsprogram ska bidra till ökad folkhälsa, integration och ett rikare kulturliv. För att uppnå målet innehåller friluftsprogrammet sex strategier, som beskrivs i kapitel 3. Först beskrivs friluftsprogrammet möjligheter att bidra till ökad folkhälsa, integration och ett rikare kulturliv.

1.1.1 Bidra till ökad folkhälsa, integration och ett rikare kulturliv

Att utveckla möjligheterna till friluftsliv är att öka folkhälsan, eftersom friluftsliv bidrar både till fysisk aktivitet och psykiskt välmående. Enbart att vistas i naturen har positiva effekter på vårt psykiska välbefinnande.

Det finns stora skillnader i livsvillkor i olika delar av staden som påverkar möjligheten att leva ett fysiskt aktivt liv. För att kunna bidra till en positiv och jämlik hälsoutveckling hos befolkningen är det viktigt att göra medvetna prioriteringar av vilka friluftaktiviteter som Staden i första hand ska arbeta med. Genom att gynna såväl fysiska som sociala aktiviteter går det att nå ut till fler, vilket även kan leda till integration. Här är Stadens samarbete med föreningslivet särskilt betydelsefullt.

Hur man ägnar sig åt friluftsliv skiljer sig mellan olika grupper i samhället beroende på kön, ålder, boendesituation, familjesituation, utbildning, inkomst med mera. Äldre är ute mer än yngre. Kvinnor är mer ute än män. Höginkomsttagare är mer ute än låginkomsttagare och personer med västerländskt ursprung är ute mer än personer med annan bakgrund.

Forskning inom miljöpsykologi visar att skönhetsupplevelse är den högst värderade faktorn vid valet av miljö för rekreation. Särskilt viktig för folkhälsan är den tätortsnära naturen, då minst 80 % av Sveriges befolkning bor i städer. Studier visar att ju närmare människor har till natur och parker desto mer troligt är det att de besöker dem. Att säkerställa tillgången till tillgängliga, trygga och användbara miljöer för friluftsliv nära bostäder bidrar till att skapa jämlika förutsättningar för att kunna ha ett aktivt liv.

Utsiktspunkter av olika slag är ofta lockande utflyktsmål, Vy från Keillers park. Foto: Park- och naturförvaltningen

Idrotts- och kulturevenemang i utomhusmiljöer kan stimulera fler besökare till utomhusvistelse. Genom att använda naturen som arena för kultur och att lyfta fram befintliga kulturvärden i naturlandskapet kan friluftsliv bidra till ett rikare kulturliv. Hur friluftsprogrammet kan bidra till ett rikare kulturliv beskrivs ytterligare under *Strategi: Prioritera kultur som bidrar till aktivitet*.

Folkhälsomyndigheten

Folkhälsomyndighetens övergripande mål för folkhälsa är: *”Att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen”*.

2. Strategier

2.1 Sex strategier

Friluftsprogrammets mål att *Göteborg ska vara en stad med ett levande och varierat friluftsliv för alla* ska nås genom sex strategier. Strategierna ska fungera som stöd i arbetet med att utveckla förutsättningar för levande och varierat friluftsliv både i naturområden och parker, liksom andra stadsmiljöer.

De sex strategierna för ett levande och varierat friluftsliv för alla är:

1. **Prioritera** aktiviteter som många enkelt kan ta del av, tillsammans med aktiviteter med riktat jämlikhetsfokus, för att nå så många som möjligt. Prioritera aktiviteter som sker på naturens villkor och som är lätta att samordna.
2. **Säkerställa** tillgången till både större naturområden, liksom mindre platser för det nära och vardagliga friluftslivet i stadsplaneringen. Tillgång till större naturområden och platser är förutsättningen för att kunna utöva friluftsliv.
3. **Utveckla** upplevelsekaraktärer och tillgängligheten i naturområden och parker för att skapa ett varierat utbud som lockar till utevistelse.
4. **Vårda** naturen både för användbarhet och biologisk mångfald, så att variationsrika och attraktiva områden skapas.
5. **Informera** om Göteborgs Stads områden och anläggningar för friluftsliv. Informera om allemansrätten för att säkerställa att friluftslivet sker på naturens villkor.
6. **Involvera** föreningsliv och ta tillvara på personligt engagemang, som bidrar till att skapa intresse för friluftsliv hos fler göteborgare och besökare.

Tillsammans bidrar de sex strategier till ett friluftsliv för ökad folkhälsa, integration och ett rikare kulturliv.

Att ha nära till naturen är viktigt, speciellt för barn. Foto: Marit Lissdaniels

2.2 Prioritera

Har främst tyngdpunkt i följande Friluftspolitiska mål:

Mål 1. Tillgänglig natur för alla

Mål 3. Allemansrätten värnas

Mål 9. Friluftsliv för god folkhälsa

Mål 10. Beslut om friluftsliv fattas med god kunskap

I Göteborg ska det finnas en bredd av aktiviteter för att locka så många som möjligt till utvistelse.

De aktiviteter som i första hand ska prioriteras är aktiviteter som:

- Utövas av många
- Är gratis
- Är lätta att samordna
- Sker på naturens villkor
- Bidrar till jämlik hälsa och jämställdhet

De aktiviteter som utövas av många är ibland inte organiserade och saknar därmed en sammanhållen röst som för fram deras önskemål i planeringssammanhang. Det finns en risk att deras behov därför inte tillgodoses i lika stor omfattning som organiserade aktiviteter. Därför är det viktigt att prioritera dessa aktiviteter i planeringssammanhang.

Nedan följer vilka aktiviteter som är prioriterade i Göteborgs Stad och hur förutsättningarna för att utöva dessa aktiviteter ska utvecklas:

2.2.1 Utveckla förutsättningar för prioriterade friluftaktiviteter

Promenader, motionslöpning och längre vandringar

De vanligaste och mest efterfrågade friluftaktiviteterna är motions- och nöjespromenader och att vara ute i skog och mark. Det är aktiviteter som kan påbörjas direkt utanför dörren både i stadsmiljö och naturmiljö och som inte kräver mycket utrustning. De kan ske både på asfalterade gångvägar och upptrampade stigar och det är viktigt att erbjuda variation både i upplevelse och i tillgänglighetsgrad. Olika former av terräng och längder på promenadslingor och vandringsleder ger olika svårighetsgrad. Genom att skapa olika typer av målpunkter blir promenaden mer attraktiv.

När staden förtätas är det av stor vikt att prioritera möjligheterna att röra sig till fots i staden. Belysning ska finnas på utvalda slingor i bostadsnära naturområde. Vintertid ska framkomlighet prioriteras på valda sträckor genom halkbekämpning.

Promenadgrupp i Positivparken Foto: Peter Svenson

Långsam aktivitet – vila och återhämtning

Människor söker sig ofta till naturen för att vila och få ro. Det är en betydelsefull aktivitet som är viktig att värna. Platser för långsam aktivitet så som vila och återhämtning behöver inte tvunget några anläggningar, men gångvägar och bänkar kan exempelvis underlätta för den som vill söka sig till en lugn plats. Stadens naturområden och parker ska fungera som gröna oaser, pauser i stadens brus. Vilsamma platser för återhämtning ska finnas både i den bostadsnära naturen och i större naturområden. Det ska finnas goda förutsättningar att kunna promenera i staden mellan lugna platser med vilsamma upplevelser längs lugna stråk.

Orientering och terränglöpning

Orientering är en aktivitet med lång tradition i Sverige och terränglöpning har blivit allt mer populärt de senaste åren. Båda aktiviteterna går att samordna med andra aktiviteter och orsakar sällan slitage. Tillgång till tillräckligt stora naturområden är en förutsättning och ska finnas för att kunna utöva orientering och terränglöpning. Aktiviteter som lockar till att pröva terränglöpning med kartor och fasta kontroller ute på plats, ska uppmuntras. Exempel på det är Hitta ut och Naturpass.

Vinteraktiviteter

Vinteraktiviteter som skidor, skridskor och pulka ger variation och är ett viktigt komplement till barmarksaktiviteter. Sjöar och golfbanor som har stora öppna ytor används spontant för skidåkning. Snö från ishallar kan användas till spår, pulkabackar eller snowboardhopp. Förutsättningar för vintersport ska främjas. Möjligheten att göra skidspår ska undersökas. Tillgång till skridskois ska öka genom spolning av grusplaner vid lämplig väderlek och förutsättningar för pulkaåkning ska öka genom markmodellering på lämpliga platser.

Pulkaåkning är en av flera vinteraktiviteter vi vill skapa förutsättningar för. Foto: Jörgen Wiklund Scandinav bildbyrå

Hundpromenader

Att rasta hundar är en vanlig form av promenerande i våra friluftsområden och bidrar till en social närvaro i utemiljön och en bättre hälsa hos hundägarna. Hundägare i naturområden behöver ta hänsyn både till andra besökare och djurlivet. På flera platser finns hundrastgårdar med möjlighet att släppa hundar lösa. Hundrastgårdarnas innehåll, antal och utformning ska ses över. Möjligheten för ett större rastområde ska utredas.

Cykling i naturen och på vägar

Cykling i naturen (terrängcykling) är ett intresse som har ökat kraftigt på senare år. Då cykling är fartfylld aktivitet, kan cykling komma i konflikt både med gående och med ridande. Cyklisterna i naturområden ska ta hänsyn till både fotgängarens upplevelser och naturens känslighet. Det behövs fortsatt arbete med lösningar för hur cykling kan samsas med andra aktiviteter och hur naturen ska beaktas på bästa sätt. Även cykling på vägar (landsvägscyklning) har ökat som motionsform och friluftaktivitet. Förslag ska tas fram på olika rundor och leder, som även kan sträcka sig utanför kommungränsen.

Bad

I Göteborg finns stora möjligheter till bad både i hav och sjöar. Bad är en gränsöverskridande aktivitet som ska prioriteras. Möjligheten till bad finns utspridd i staden och är gratis. Det finns 24 kommunala friluftsbad i Göteborg. På många av friluftsbaden behöver utrustning, anläggningar och service utvecklas och förbättras. Platserna för bad ska ha ett innehåll som uppmuntrar till användning under hela året. En plan för hur baden ska utvecklas ska tas fram där möjligheten för kallbadhus bör undersökas. Förstudien ”Bad mitt i staden” är ett pågående arbete som ska fortsätta.

Snorklingsled med information finns att upptäcka vid Stora Amundön. Foto: Martina Cardemyr

Göteborgs friluftsbad

Askimsbadet, Aspholmens badplats, Bergsjöns badplats, Bildalsbadet, Delsjöbadet, Fiskebäcksbadet, Ganlets badplats, Hovåsbadet, Härlanda tjärn, Hästeviks badplats, Killingholmens badplats, Lilleby badplats, Lindåsbaden, Marholmen, Nordreviksbadet, Nässets badplats, Sillviks badplats, Smithska udden, Stora Amundöns badplats, Stora Mølnesjöns badplats, Styrso Brattens badplats, Styrso Utterviks badplats, Surtesjöns badplats och Tumleheds badplats.

Vattenaktivitet

Paddling, vindsurfing och rodd är populära aktiviteter som möjliggör en nära naturkontakt i sjöar och hav på ett sätt som inte kräver stora anläggningar. Att komma nära vattnet är en stor rekreationskvalitet och att använda vattnet för aktivitet ska underlättas. Fler platser för uthyrning och iläggning av kanoter ska undersökas.

Kajakpaddling. Foto: Turistrådet

Fiske

I Göteborg finns många fiskevatten och fiske är en aktivitet som tilltalar många olika befolkningsgrupper. Lämpliga fiskeplatser ska utvecklas och finnas i olika delar av Göteborg, både i stads- och naturmiljöer. Biotopförbättrande åtgärder som gynnar fisk ska utföras.

Ridning

Ridning är populärt, särskilt bland flickor och ska prioriteras ur ett jämställdhetsperspektiv. Särskilda ridvägar har anlagts för att barn- och ungdomsgrupper ska kunna rida ut. Särskilda ridvägar minskar konflikter med andra användare, då det tydligt framgår att gående på ridvägen kan möta ryttare till häst. Tillgång till mark behöver säkerställas för de stall som är utpekade som prioriterade av Göteborgs stad. Vägen till stallen från kollektivtrafiken ska upplevas som trygg och vara omhändertagen.

Ridning i Billdals park. Foto: Peter Svenson

Spontana och egenorganiserade aktiviteter

Spontana och egenorganiserade aktiviteter kompletterar de organiserade aktiviteterna inom till exempel föreningslivet. De ska prioriteras då de är gratis och kan utövas av många. Även spontana aktiviteter behöver anläggningar, som till exempel motionsspår, utegym, näridrottsplatser, kickeplaner och skateboardanläggningar. Dessa anläggningar bidrar till en meningsfull fritid för unga, och fungerar som sociala mötesplatser. För att tilltala en bred målgrupp ska anläggningarna ha ett varierat innehåll och erbjuda mer än en aktivitet. Det är viktigt även ur ett jämställdhetsperspektiv. Anläggningarna ska finnas spridda över hela staden.

Urbana friluftaktiviteter

Stadsmiljön används allt mer till vardagliga aktiviteter som promenader och löpning. Rullskidåkning, skateboard, träning på utegym, liksom brännboll i parken är exempel på urbant friluftsliv. Anläggningar och åtgärder som kan underlätta för urbant friluftsliv ska finnas med i stadens planering och utförande. Störande ljud och slitage på anläggningar ska undvikas genom bra planering och utformning.

Exempel på urbant friluftsliv, parkour i poistivparken Foto: Peter Svenson

Kultur som bidrar till aktivitet

Kulturupplevelser i naturmiljö ska prioriteras för att stimulera till utomhusaktivitet. Ett sätt är att synliggöra befintliga kulturminnen i landskapet och att informera om dessa. Ett annat sätt är att tillföra konst eller land art för att skapa målpunkter och varierade upplevelser i ett naturområde eller en park. Kultur som bidrar till aktivitet kan vara allt från fysiska konstobjekt till ”aktiva” konstverk som dans, teater, eller andra kulturprojekt. Arbetet med att aktivera och öka tillgången till kulturupplevelser ska öka.

Invigning av naturspoten på Fjällbo ängar Foto Park- och naturförvaltningen

Göteborgarnas friluftsvanor

Park- och naturförvaltningen utför besöksmätningar i utvalda naturområden. I samband med invigningar, temadagar med mera görs även enkätundersökningar ute på plats. De visar att den vanligaste aktiviteten är promenader. Besökarna vill också ha sällskap och efterfrågar social närvaro samt mer ordnade aktiviteter.

Park- och naturförvaltningen genomförde en större enkätundersökning 2007 i samarbete med Västkoststiftelsen. Svaren visade att:

- Göteborgarna känner till och använder många av sina naturområden ganska flitigt året om.
- De flesta lägger inte mer än 30 minuters restid för att ta sig till ett naturområde
- Ungefär hälften går eller joggar till ett naturområde nära bostaden på mindre än 15 minuter.
- De flesta söker sig till naturområden för att ta det lugnt, promenera och njuta av naturen i sällskap med familj eller vänner (ca 80 %).
- De naturupplevelser som man värderar högst är ”Frihet och rymd”, ”Skogskänsla” samt ”Orördhet och mystik”.
- Besökarna är i hög grad nöjda med sina naturområden. Det gäller särskilt skötsel av naturen, underhåll av vägar, skyltar, rastplatser mm.
- Det finns dock en förbättringspotential när det gäller renhållning, tillgång till toaletter, vägvisning/skyltning samt parkeringsmöjligheter.

De flesta söker sig till naturområden för att ta det lugnt, promenera och njuta av naturen i sällskap med familj och vänner och besökarna är till största delen nöjda med sina områden. Göteborgarnas friluftsvanor stämmer överens med befolkningen i resten av landet enligt nationella undersökningar och nöjes- och motionspromenader är de vanligaste friluftaktiviteterna. Att de inte blir av beror oftast på tidsbrist. Att sakna någon att dela aktiviteten med är också ett vanligt hinder.

2.3 Säkerställ

Har främst tyngdpunkt i följande Friluftspolitiska mål:

Mål 4. Tillgång till natur för friluftsliv

Mål 7. Skyddade områden är en tillgång för friluftslivet

Mål 10. Beslut om friluftsliv fattas med god kunskap

Tillgången på naturområden både i bostadsnära och perifera lägen ska säkerställas. Säkerställandet ska ske regionalt över kommungränsen (gröna kilar och blågröna stråk), stadsövergripande (större naturområden) och lokalt (bostadsnära och urbant). Säkerställande handlar både om fortsatt bildande av föreslagna naturreservat såväl som att naturområden och parker ska planläggas vid framtagning av detaljplaner. Områden som

är strategiska för friluftslivet kan behöva förvärvas. Kantzoner runt naturområden och parker ska värnas för att ytans storlek och innehåll ska bestå. För att bibehålla tillgången till kusten och sjöarna är det viktigt att säkerställa strandskyddet. Många olika intressen konkurrerar om samma ytor inom staden. I stadsplaneringen är det viktigt att värna om friluftslivets intressen och behov av mark.

Kartan visar kommunövergripande gröna kilar och blågröna stråk i Göteborg. Både kilar och de blågröna stråken är olika tillgängliga, men har alla stor potential att utvecklas för friluftsliv och rekreation.

2.3.1 Säkerställ regionalt – gröna kilar och blågröna stråk

De gröna kilar är större sammanhängande naturområden som sträcker sig från ytterkanterna av Göteborgsregionen, över kommungränser och in till de mer centrala delarna av Göteborg. Många av Göteborgs naturområden och de längre vandringslederna ligger i någon av de gröna kilar. Kilar är betydelsefulla för biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Kilar utbredning och innehåll behöver förtydligas så att de kan

användas för rekreation och friluftsliv på ett bra sätt. De ska vara sammanhängande och kopplingarna inom och mellan dem ska utvecklas, till exempel genom att utveckla promenadstråk och leder. Detsamma gäller de blågröna stråken som är vattenstråken tillsammans med sin närmaste omgivning. Arbetet att göra dessa områden mer tillgängliga i samklang med naturen ska fortsätta.

2.3.2 Säkerställ stadsövergripande – större naturområden

I Göteborg ska det finnas tillräckligt många och tillräckligt stora naturområden. Att ha tillgång till olika typer av stora naturområden nära en storstad är mycket värdefullt ur ett friluftsliv- och rekreationsperspektiv och ska värnas för utvecklingen på lång sikt. De större områdena har möjlighet att rymma flera olika naturmiljöer och fler aktiviteter än de mindre, bostadsnära naturområdena. Här ryms både platser för fartfyllda aktiviteter och mer rofyllda platser. Zonen närmast bostäder ska vara mer lättillgänglig för att sedan bli mindre tillrättalagd för de som vill ta sig ut lite längre för att uppleva vildmarkskänsla.

2.3.3 Säkerställ lokalt – bostadsnära och urbant friluftsliv

Bostadsnära park- och naturområden är särskilt viktiga för vardagens friluftsliv- och rekreationsaktiviteter. Att ha nära till en park eller ett naturområde har positiv påverkan på viljan att ta sig ut för att röra på sig. Närheten är särskilt betydelsefull för barn och äldre. Det är även viktigt att vägen till området upplevs som omhändertagen och trygg och att det inte finns barriärer som trafikerade leder eller stora nivåskillnader. Att kunna röra sig i lugna och vilsamma miljöer som inte är bullerstörda är också värdefullt.

Ur ett hälsoperspektiv är det viktigt att röra på sig ofta. Därför ska ett särskilt fokus vara att säkra tillgång till de bostadsnära områdena. De bostadsnära områdena ska även utvecklas och användas i större utsträckning för att bidra till bättre hälsa hos göteborgarna.

Det nära friluftslivet är viktigt för dagliga aktiviteter och ska styra utvecklingen och driften av Göteborgs bostadsnära natur. Arbetet ska ske i samarbete mellan Stadens förvaltningar och föreningsliv.

Urbant friluftsliv som promenader, löpning, styrketräning på utegym eller skejta på torget, kan ske antingen på specifika anläggningar eller utövas direkt i stadsmiljön. Möjligheterna till rekreation i staden är viktig och bidrar till folkliv. Platser, stråk och anläggningar för urbant friluftsliv ska prioriteras i såväl detaljplaner som i förvaltningsarbete.

2.4 Utveckla

Har främst tyngdpunkt i följande Friluftspolitiska mål:

Mål 1. Tillgänglig natur för alla

Mål 5. Attraktiva tätortsnära natur

Mål 10. Beslut om friluftsliv fattas med god kunskap

Göteborgs stad ligger i ett omväxlande och variationsrikt landskap med miljöer som skärgård, kust, skog, berg, dalgångar och odlingslandskap. Landskapets variationer ger förutsättningar för en mängd olika aktiviteter och förutsättningar för olika naturupplevelser.

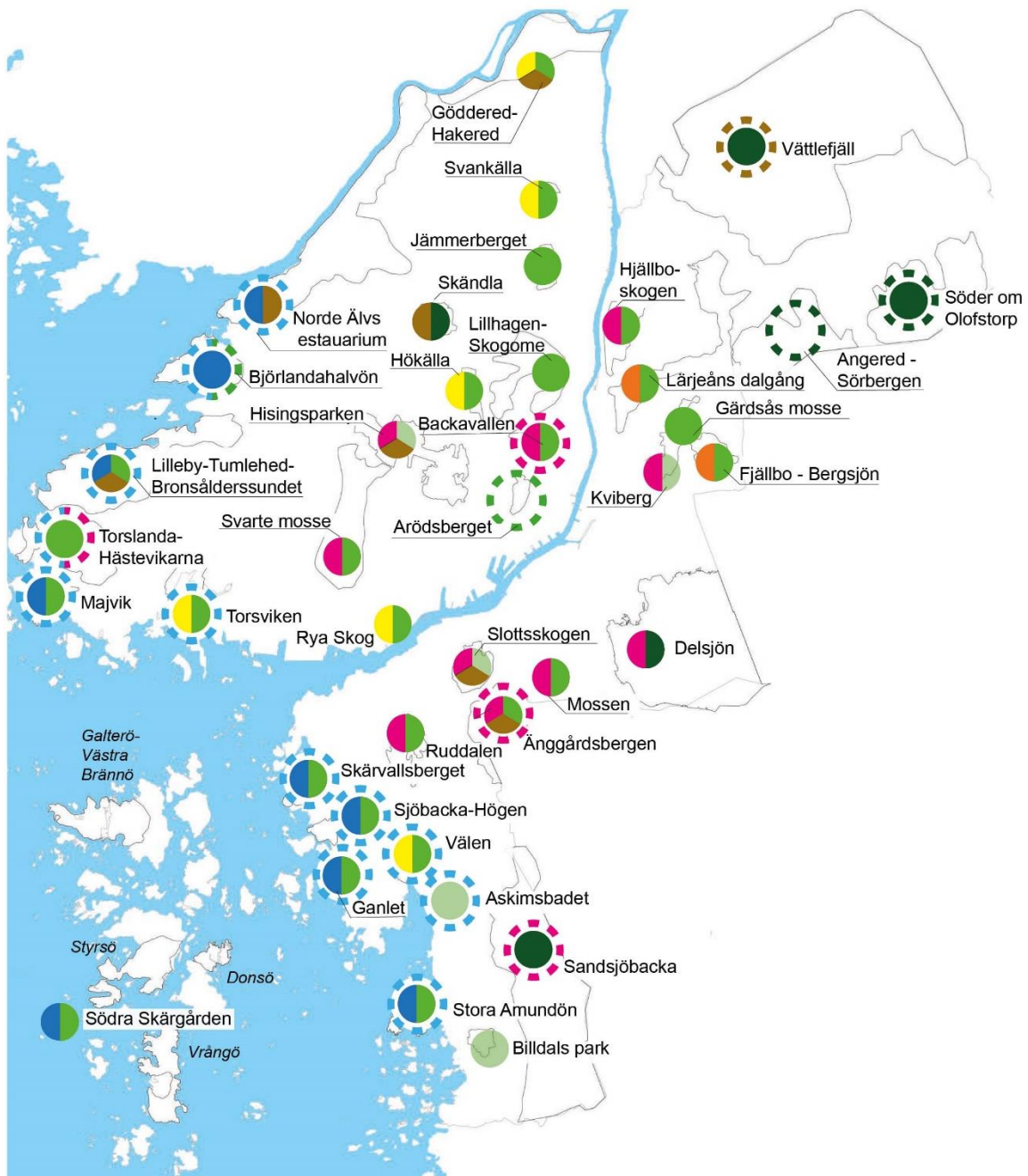
Genom att utveckla upplevelsekaraktären hos respektive naturområde ska variationsrikedomen inom Göteborg både öka och förtydligas. Utveckling av tillgängligheten till, inom och i områdena ska ge fler besökare möjlighet att ta del av variationsrikedomen.

2.4.1 Utveckla tydliga upplevelsekaraktärer i de större naturområdena

Varje större naturområde ska ha en tydlig identitet som grundar sig på områdets upplevelsekaraktärer. Upplevelsekaraktärer består till exempel av landskapstyp, natur- och kulturvärden, anläggningar, aktiviteter och tillgänglighetsgrad. Genom att förstärka dessa karaktärer kan variationen mellan naturområdena öka. På så vis får besökaren ett bredare utbud att ta del av som kan bidra till ökad rörlighet och integration.

Kartläggningen på sidan 22 visar de utvalda upplevelsekaraktärerna för de större naturområdena. Den ger en överblick över hur variation och spridning ser ut i staden. Till exempel ska upplevelsekaraktären Grön träningsarena finnas spridd i staden. Dels för att få en jämn fördelning av besökare över staden, dels för att minimera behovet av transporter. Vissa naturområden har ett mycket högt besöksstryck, medan andra har färre besökare. I de mindre besökta områdena finns en stor potential att vidareutveckla områdena för ett levande och varierat friluftsliv.

Kartläggning av dominerande upplevelsekaraktärer

Dominerande upplevelsekaraktärer

Tillgänglig vildmark	Grön träningsarena
Tillgänglig natur	Fågelparadis
Stadspark	Dramatiskt landskap
Hav och kust	Kulturlandskap
Utmanande kuststråk	Streckad cirkel betyder karaktär som ska utvecklas

Utvalda upplevelsekaraktärer som visas i karta på sidan 22:

- **Tillgänglig vildmark** – större naturområde med karaktär av vild och orörd natur där tillgängligheten består av mindre stigar med ledmarkörer, vindskydd på utvalda platser samt informationsskyltar vid större entréer.
- **Tillgänglig natur** - områden med karaktär som är mer påverkad eller skött natur. Tillgängligheten består av anlagda gångvägar med hänvisningsskyltar samt informationsskyltar vid de flesta entréerna. Vissa områden har belysta motionsspår.
- **Stadspark** - definitionen för stadspark i Grönstrategin är en mångfunktionell park som är så attraktiv att den lockar människor från hela Göteborg och är tillräckligt stor för att rymma många människor och tåla användning. Stadsparkerna ska utvecklas för att ha tydligt särpräglad karaktär och ett rikt växt- och djurliv.
- **Hav och kust** – typiskt västkustlandskap med rundade granithällar och vindpinad vegetation, som på de bebyggda öarna samexisterar med typisk skärgårdsbebyggelse.
- **Utmanande kuststråk** – möjligheten att kunna röra sig längre sammanhängande sträckor nära kusten.
- **Grön träningsarena** – Område med tydlig motionsinriktning. Här finns elljusspår, utegym, andra träningsytor och i vissa fall motionsanläggningar i kommunal regi.
- **Fågelparadis** – Område med stora förutsättningar för att kunna njuta av fågelliv.
- **Kulturlandskap** – landskap där kulturhistoria lätt går att uppleva, genom hur det brukas eller genom fornlämningar, byggnader och anläggningar.
- **Dramatiskt landskap** – ovanligt uttrycksfulla landskapsformationer som saknar motsvarighet inom kommunen.

2.4.2 Utveckla tillgänglighet

Tillgängligheten ska utvecklas i naturområden för friluftsliv. Tillgänglighet innebär fysiska förutsättningar som gångvägar, men även tillgången till information före och efter besöket. Möjlighet att tillhandahålla bra hjälp och vägledning från personal, föreningar med flera är efterfrågat och en önskvärd utveckling framöver.

Tillgängliga och tillrättalagda anläggningar, som breda gångvägar och toalettbyggnader, står i vissa fall i motsättning till önskemålet om skogskänsla. Därför ska graden av tillgänglighet variera genom att vissa områden är mer tillrättalagda, medan andra lämnas mer orörda.

Att utveckla tillgänglighet innebär även att göra friluftslivet tillgängligt och användbart för människor med olika funktionsnedsättningar. Olika funktionsnedsättningar ger behov av varierade lösningar. Dessa lösningar ska särskilt studeras på utvalda platser.

God tillgång till kollektivtrafik i närheten av ett naturområde ökar tillgängligheten och därmed besökarantalet. Fler naturområden ska tillgängliggöras genom god kollektivtrafik.

Det ska finnas tillgång till lämpligt utformade gång- och cykelvägar till naturområden från bostäder och andra målpunkter. För att det ska vara lättare att orientera sig ska skyltning, liksom tydliga platser och entréer tas tillvara eller tillföras.

2.5 Vårda

Har främst tyngdpunkt i följande Friluftspolitiska mål:

Mål 1. Tillgänglig natur för alla

Mål 4. Tillgång till natur för friluftsliv

Mål 5. Attraktiv tätortsnära natur

Mål 10. Beslut om friluftsliv fattas med god kunskap

I Göteborg ska naturområden vara attraktiva för människor och gynna ett rikt växt- och djurliv. Naturområdena ska vårdas så att både sociala värden och biologisk mångfald gynnas. Skötseln ska förstärka olika natur- och upplevelsekaraktärer och ge en uppskattad variation.

2.5.1 Vårda för användbarhet

I naturområden ska det finnas plats för sociala värden som att leka, plocka bär eller att hitta en mysig plats för fika. För att få ett varierat friluftsliv ska skötseln ta vara på befintlig kulturmiljö och växt- och djurliv som ger förutsättningar för olika aktiviteter. Naturområden och anläggningar ska vara tillgängliga, användbara och upplevas som attraktiva och omhändertagna. Skötselinsatser ska prioriteras där många människor rör sig, så som vid gångvägar och entréer.

Att ha ett mål för sin utevistelse upplevs av många som lockande. Det kan vara en sjö, utsiktspunkt, glänta för fikapausen, kulturhistoriska spår av olika slag, men även tillgång till service som mat eller toalett. I arbetet med att sköta och utveckla stadens områden ska målpunkter vara ett självklart inslag.

Nära skolor, uteklassrum och skolskogar ska mycket vegetation finnas kvar då naturen används för lek av olika slag och blir ”sliten”. Skötselinsatserna ska ha en kontinuitet över tid för att nå uppställda mål.

Skytning av Naturstig Foto: Peter Svenson

2.5.2 Vårda för biologisk mångfald

Biologisk mångfald är en förutsättning för fungerande ekosystem. Ett rikt växt- och djurliv har ett stort egenvärde och är en förutsättning för viktiga ekosystemtjänster, som vatten- och luftrening. Skötselinsatser ska vara anpassade för att gynna artrikedom. Särskild vikt ska läggas vid värdefulla naturmiljöer som våtmarker och ädellövskogar samt enskilda träd som är särskilt värdefulla för den biologiska mångfalden.

Att tillgängliggöra natur för besökare genom att bygga gångvägar, broar och andra typer av anläggningar, kan innebära att naturvärden går förlorade. Vid nyanläggning ska naturvärdena beaktas och vid byggnation ska miljövänliga material med lång hållbarhet användas för att minimera eventuell negativ påverkan.

Förvaltare av naturområden

Inom Göteborgs Stad finns tre nämnder som förvaltar de flesta av stadens naturområden.

- Park- och naturförvaltningen sköter naturområden, sjöar, vattendrag och kustvatten för friluftsliv, samt motionsspår och ridvägar som staden har anlagt.
- Fastighetskontoret förvaltar främst skogs- och jordbruksmark.
- Idrotts- och föreningsförvaltningen förvaltar mark för idrottsändamål samt belysningen på motionsspåren.

Samverkan är viktig och en skötselgrupp med representanter från förvaltningar, Väst-kuststiftelsen och Länsstyrelsen i Västra Götaland samarbetar om skötselfrågor med mera.

Förvaltare av naturreservat

Naturreservaten i Göteborgs Stad har olika förvaltare som Västkuststiftelsen, Göteborgs Stad och Botaniska trädgården. I flera fall där Västkuststiftelsen är reservatsförvaltare är kommunen markförvaltare och samarbete sker kring skötsel och underhåll.

Vanliga friluftsanläggningar

Som friluftsanläggningar räknas allt ifrån gångvägar och leder till bänkar, grillplatser och skyltning. Motionsspår är en belyst gångvägsslinga där man kommer runt tillbaka till platsen där man startade. Spår av olika längd och sträckning är markerade på olika vis längs slingorna. Leder och stigar är upptrampade stigar som inte är anlagda. Leder har ofta en orange markering och går från en plats till en annan. Begreppet Naturstig innebär att någon form av naturinformation är kopplad till stigen ute på plats, i broschyr eller på annat vis.

Skyltning i naturområden utgörs oftast av en välkomnande entrétavla med information om området kompletterat med hänvisningsskyltar för att hitta inne i området.

Park- och naturförvaltningens anläggningar i friluftsområden:

Gångvägar ca 100 km
Motionsspår och elljusspår ca 55 km
Vandringsleder, gångstigar ca 100 km
Ridvägar ca 70 km
Uteklassrum ca 60 st
Utegym ca 30 st
Vindskydd ca 15 st

Exempel på antal anläggningar inom ett naturområde: Hisingsparken (förutom de anlagda utflyktslekplatserna Bondgården och Fruktlundan)

Hänvisningsskyltar ca 60 st
Entrétavlor ca 16 st
Bänkar ca 100 st
Papperskorgar ca 20 st
Spårmarkeringar ca 100 st

2.6 Informera

Har främst tyngdpunkt i följande Friluftspolitiska mål:

Mål 1. Tillgänglig natur för alla

Mål 3. Allemansrätten värnas

Mål 4. Tillgång till natur för friluftsliv

Mål 8. Friluftsliv har en viktig roll i skolans arbete

Mål 9. Friluftsliv för god folkhälsa

Genom information i olika led blir friluftslivet mer tillgängligt. Information inom naturområdena ska användas till att förmedla kunskap om naturen på ett lockande sätt.

2.6.1 Hitta dit, hitta in, hitta runt

Information behövs i olika skeden vid besök i ett naturområde. Dels som inspiration, dels på vägen till området för att det ska vara lätt att hitta dit och sedan för att lätt ta sig runt i området. Information vid entréer är särskilt viktig.

Exempel på skyltning i stadsmiljö från Rudersdal, Danmark Foto: Park- och naturförvaltningen

Arbete med information ska ske ur besökarens perspektiv som inför ett besök, utifrån sina egna behov och önskemål, ska kunna bilda sig en uppfattning om området. Det ska finnas information både om friluftsområden och om möjligheten att använda staden för rekreation. Det ska framgå vilka områden som finns, hur man kommer dit, vad de innehåller och vad man kan göra där. Information ska finnas i olika form – ute på plats, i pappersform och digitalt. Nya möjligheterna att utveckla information digitalt ska tas till vara och användas. Samarbete ska ske mellan olika aktörer för att informationen ska vara uppdaterad, samlad och lättillgänglig.

2.6.2 Naturpedagogik

Genom naturpedagogik kan medvetenhet, kunskap och intresse för natur- och kulturmiljö öka. Att informera om allemansrätten ska vara en självklar del av arbetet med Göteborgs Stads friluftsliv då allemansrätten är en grundförutsättning. Utmaningen är att informera på ett sätt så att budskapet tas emot och efterlevs.

Naturpedagogik i Hisingsparken Foto: Park- och naturförvaltningen

Enligt Skolverket ska undervisningen ge eleverna kunskap om fysisk aktivitet och vistelse i naturen för att få förståelse för värdet av ett aktivt friluftsliv. Staden ska stötta utomhuspedagogisk verksamhet genom att ge pedagoger kunskap om naturen och skapa förutsättningar för att ha undervisning utomhus, till exempel i uteklassrum eller skolskogar. Syftet med naturpedagogik är att lära eleverna om sambanden i naturen. Riktlinjer för det naturpedagogiska arbetet ska tas fram.

Allemansrätten & lagar och skydd som berör friluftslivet

Allemansrätten är en unik möjlighet för alla att röra sig fritt i naturen. Den har stor betydelse för möjligheterna att vistas i naturen såväl för enskilda personer som organisationer och turistnäring. Med rätten följer krav på hänsyn och varsamhet mot växt- och djurliv, markägare och mot andra människor i naturen. **Inte störa inte förstöra, det är den grundläggande tanken i allemansrätten.** Allemansrätten är inskriven i en av Sveriges fyra grundlagar (*2 kap.15§ regeringsformen*), men allemansrätten är en sedvanerätt och det finns ingen lag som exakt definierar den. Läs mer om allemansrätten på Naturvårdsverkets hemsida www.naturvardsverket.se

Strandskydd

Syftet med strandskydd vid kust, sjö och vattendrag är att skydda växt- och djurliv samt allmänhetens tillgång till dessa områden. Strandskyddet gäller 100 meter från strandkanten både på land och i vattenområdet. På vissa platser är strandskyddet utvidgat till 300 meter från strandlinjen.

Fågel- och sälskyddsområden

I fågel- och sälskyddsområden råder tillträdesförbud under hela eller delar av året finns för att fåglar och sälar ska få vara ifred under den tid de får sina ungar.

Riksintressen för friluftsliv i Göteborg

Naturvårdsverket ansvarar för att redovisa områden av riksintresse för naturvård och friluftsliv. Länsstyrelsen i Västra Götaland har pekat ut ett antal områden i Göteborgs kommun av riksintresse för friluftslivet som ska behandlas vidare. De beslutade riksintressena inom Göteborgs kommun är:

Sandsjöbacka, Delsjöområdet, Vättlefjäll, Göta och Nordre älvs dalgångar och Nordre älvs estuarium. De som inte har beslutats ännu är: Änggårdsbergen-Slottsskogen-Fässbergsdalen, Lärjeåns dalgång och Göteborgs skärgård.

Generellt när man rör sig fritt i skog och mark, där det inte finns någon form av anläggningar, sker det på eget ansvar. Det betyder att var och en behöver vara uppmärksam på eventuella risker som till exempel hängande träd eller svaga isar.

2.7 Involvera

Har främst tyngdpunkt i följande Friluftspolitiska mål:

Mål 2. Personligt och ideellt engagemang står i centrum

Mål 9. Friluftsliv för god folkhälsa

De som vill ska få möjlighet att delta i friluftsarbetet. Föreningar, arrangörer och andra ideella grupper och engagerade individer vill ofta använda Stadens naturområden för olika aktiviteter eller arrangemang. Det bidrar till att skapa olika upplevelser och är ett sätt för nya besökare att upptäcka både områden och olika aktiviteter.

2.7.1 Delaktighet

Vid utveckling av områden och aktiviteter ska samarbete med medborgarna ske för att få ett användbart resultat som är anpassat efter förutsättningar och önskemål. Aktiva personer eller föreningar ska ges möjlighet att öka utbudet av aktiviteter och introducera nya utövare till friluftsliv. Den som har idéer eller önskemål ska enkelt få information och kontakt med någon i Göteborgs Stad. Genom dialog med intressegrupper och enskilda initiativtagare ska anläggningar eller verksamheter kunna utvecklas och skötas i samverkan med externa aktörer.

Att sakna sällskap kan vara ett hinder för att ta sig ut i naturen och det finns behov av människor som på olika sätt kan vägleda. Här har verksamheter som förvaltningar och föreningar en viktig roll att fylla till exempel genom promenadgrupper. Ett annat sätt är sociala medier där människor med ett gemensamt träningsintresse kan träffas och köra ett pass tillsammans. Genom att uppmuntra och lära människor att använda områdena ska aktiviteten öka. Det kan ske via evenemang, aktiviteter eller enkel handledning. Mer kunskap om olika gruppers behov och vad som fungerar för dem ska tas fram.

2.7.2 Föreningslivet

Föreningslivet bidrar till att utveckla friluftslivet och gör det tillgängligt för många. Föreningslivet är en viktig resurs med organiserade och ledarledda aktiviteter, som gör det möjligt att aktivera sig tillsammans med andra. Genom att skapa mötesplatser och meningsfull fritid bidrar föreningslivet till social samvaro. Här kan förutsättningar för integration mellan människor skapas och möjligheten att upptäcka naturen under trygga former.

Naturen fungerar som arena för många föreningsverksamheter. Föreningar som på ett hållbart sätt vistas i naturen är en viktig del i att utveckla friluftslivet. De ska ges ansvar och inflytande så att engagemanget hos fler individer ökar. Förvaltningarna i Göteborgs Stad ska ha god kunskap om föreningslivets behov och fortsätta utveckla samarbetet mellan kommun och friluftsliv. Föreningar som i huvudsak använder naturen för sina aktiviteter ska få samma stöttning som det övriga föreningslivet.

Evenemang och tävlingar som arrangeras varje år är en viktig del av föreningarnas verksamhet. Det ska vara enkelt att arrangera hållbara evenemang i Göteborgs naturområden. Många tävlingar lockar även människor som inte är föreningsanslutna. Val av plats och tid för arrangemang ska ske med hänsyn till det oorganiserade friluftslivets intressen och naturens känslighet.

Det är många som vill använda Göteborgs naturområden och parker för olika sorters fysiska aktiviteter och större evenemang. Fler människor och fler aktiviteter än tidigare ska samsas på samma yta som tidigare. För att inte trycket ska bli för hårt på naturmiljön måste därför avvägningar och prioriteringar göras vid planering för både tillfälliga evenemang och permanenta anläggningar.

Utegyrn i Kviberg Foto: Åza Larsson

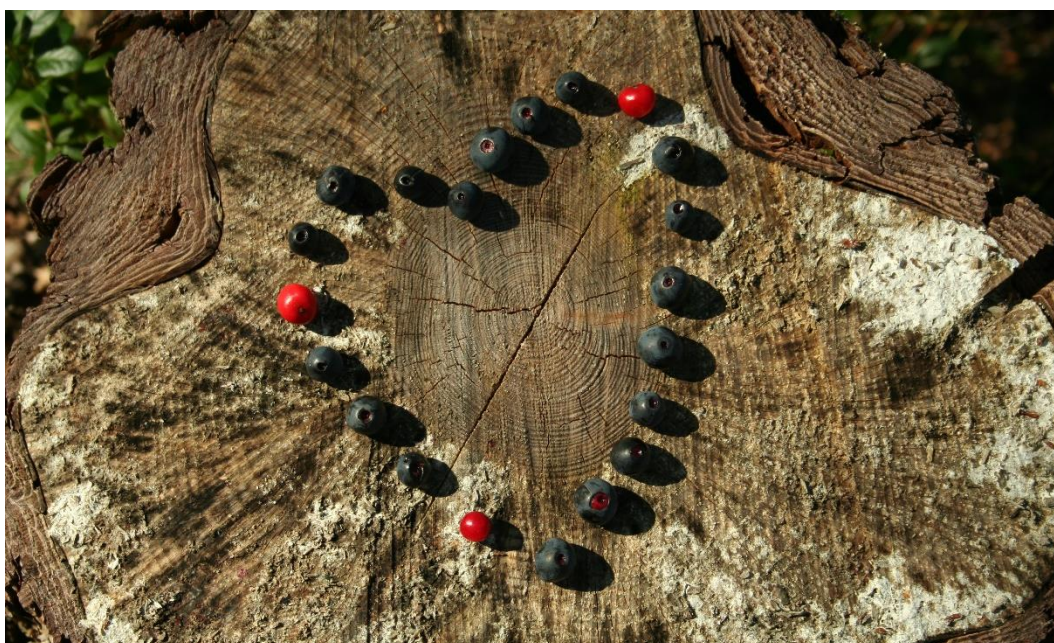
I paraplyorganisationen Svenskt Friluftsliv ingår 25 olika friluftslivsorganisationer med cirka 1,8 miljoner medlemmar. Friluftsförbundet, som bildades 1892, har varit en betydelsefull förening sedan slutet på 1800-talet liksom scouterna som startade Sveriges första scoutrörelse i Göteborg 1910.

3. Vidare arbete och genomförande

Nästa steg är att ta fram handlingsplaner för att genomföra de sex strategierna prioritera, säkerställa, utveckla, vårda, informera och involvera som beskrivs i friluftsprogrammet. Handlingsplanerna behöver sammanvägas med andra intressen i planeringen av staden. Många olika nämnder och organisationer är involverade och det behövs en fortsatt dialog med en rad olika parter för att gemensamt planera och samordna det fortsatta arbetet.

Områdesbeskrivningar har påbörjats för ett 40-tal naturområden och för några av de större stadsparkerna. Urvalet av områden har sin grund i kommunens översiktsplan och i grönstrategin. Varje områdesbeskrivning ska innehålla en översiktlig karta som visar hur det ser ut idag och vilka aktiviteter och funktioner som finns. En målbild och förslag på utveckling ska beskriva hur områdets särart och användning för friluftsliv kan stärkas

Uppföljning av friluftsprogrammet ska genomföras av park- och naturnämnden.

Naturen som inspirationskälla Foto: Hanna Malmqvist

Sammanfattning

På uppdrag av park- och naturnämnden har park- och naturförvaltningen i samarbete med idrotts- och föreningsförvaltningen tagit fram ett förslag till friluftsprogram för Göteborg. I uppdraget ingick att titta på aspekterna folkhälsa, integration och ett rikare kulturliv.

Göteborgs Stads friluftsprogram beskriver hur friluftslivet ska utvecklas i Göteborg under åren 2018-2025. Programmet ska fungera som stöd i arbetet med att utveckla ett levande och varierat friluftsliv i såväl naturområden som i urbana miljöer. Tillsammans med Kulturprogrammet och kommande Göteborgs Stads program för Biologisk mångfald 2018–2025 ersätter det Natur- och kulturvårdsprogrammet som antogs i kommunfullmäktige 1979.

I friluftsprogrammet för Göteborg definieras friluftsliv som: utomhusaktiviteter både i naturområden och urbana miljöer, utan krav på tävling. I definitionen ingår inte bullerstörande aktiviteter och eller aktiviteter som har negativ påverkan på naturvärden.

Friluftsprogrammet tar sin utgångspunkt dels i de tio nationella friluftspolitiska målen, dels i kommunala strategiska dokument, där de mest inflytelserika dokumenten är Grönstrategin för en tät och grön stad, Översiktsplan för Göteborg, Göteborgs miljömål och Göteborgs stads folkhälsoprogram. Grönstrategin har två mål, det sociala och det ekologiska. Friluftsprogrammet konkretiserar metoder och tillvägagångssätt för att verkställa det sociala målet i planering och utveckling av friluftsliv.

Målet för Göteborgs Stads friluftsprogram är:

Göteborg ska vara en stad med ett levande och varierat friluftsliv för alla.

Göteborgs Stads friluftsprogram ska bidra till ökad folkhälsa, integration och ett rikare kulturliv.

För att uppnå målet innehåller friluftsprogrammet sex strategier som ska fungera som stöd i arbetet med att utveckla förutsättningar för ett levande och varierat friluftsliv både i naturområden och parker, liksom i andra stadsmiljöer. För varje strategi i programmet beskrivs vilka nationella mål som har den starkaste kopplingen till dem.

De sex strategierna för ett levande och varierat friluftsliv för alla i Göteborg är:

1. **Prioritera** aktiviteter som många enkelt kan ta del av tillsammans med aktiviteter med riktat jämlikhetsfokus för att nå så många som möjligt. Prioritera aktiviteter som sker på naturens villkor och som är gratis och lätta att samordna. Exempel är promenader, motionslöpning, cykling, bad, fiske, ridning och urbana friluftaktiviteter. För varje aktivitet beskrivs en utveckling att arbeta mot.
2. **Säkerställa** tillgången till både större naturområden och mindre platser för det nära och vardagliga friluftslivet i stadsplaneringen. Tillgången är en förutsättning för att kunna utöva friluftsliv. Säkerställandet ska ske regionalt över kommungränsen (gröna kilar och blågröna stråk), stadsövergripande (större naturområden) och lokalt (bostadsnära och urbant). Säkerställande handlar både om fortsatt bildande av föreslagna naturreservat såväl som att naturområden och parker ska planläggas vid framtagning av detaljplaner. För att bibehålla tillgången till kusten och sjöarna är det viktigt att säkerställa strandskyddet.

3. **Utveckla** upplevelsekaraktärer och tillgängligheten i naturområden och parker för att skapa ett varierat utbud som lockar till utevistelse.

Varje större naturområde ska ha en tydlig identitet som grundar sig på områdets upplevelsekaraktärer som till exempel landskapstyp, natur- och kulturvärden, anläggningar, aktiviteter och tillgänglighetsgrad. Genom att förstärka dessa karaktärer kan variationen mellan naturområdena öka. På så vis får besökaren ett bredare utbud att ta del av som kan bidra till ökad rörlighet och integration. Tillgängligheten ska utvecklas i naturområden för friluftsliv. Tillgänglighet innebär fysiska förutsättningar som gångvägar, men även tillgången till information före och efter besöket. Det innebär också att göra friluftslivet tillgängligt för människor med olika funktionsnedsättningar. Vägen till området ska också utvecklas så att det är lätt att ta sig dit till fots, med cykel eller kollektivtrafik.

4. **Vårda** naturen både för användbarhet och biologisk mångfald, så att variationsrika och attraktiva områden skapas. För att få ett varierat friluftsliv ska skötselåtgärder ta vara på befintlig kulturmiljö och växt- och djurliv som ger förutsättningar för olika aktiviteter. Naturområden och anläggningar ska vara tillgängliga, användbara och upplevas som attraktiva och omhändertagna.
5. **Informera** om Göteborgs Stads områden och anläggningar för friluftsliv. Informera om allemansrätten för att säkerställa att friluftslivet sker med hänsyn och på naturens villkor. Arbetet med information ska ske ur besökarens perspektiv som inför ett besök, utifrån sina egna behov och önskemål, ska kunna bilda sig en uppfattning om området. Genom naturpedagogik kan medvetenhet, kunskap och intresse för natur- och kulturmiljö öka.
6. **Involvera** föreningsliv och ta tillvara personligt engagemang som skapar intresse för friluftsliv hos fler göteborgare och besökare. De som vill ska få möjlighet att delta i friluftslivet. Föreningar, arrangörer och andra ideella grupper och engagerade personer vill ofta använda Stadens naturområden för olika aktiviteter eller arrangemang. Det bidrar till att skapa olika upplevelser och är ett sätt för nya besökare att upptäcka både områden och olika aktiviteter. Genom att skapa mötesplatser och meningsfull fritid bidrar föreningslivet både till aktivitet och social samvaro.

Nästa steg är att ta fram handlingsplaner för att genomföra de sex strategierna som beskrivs i friluftslivsprogrammet. Handlingsplanerna behöver sammanvägas med andra intressen i planeringen av staden. Många olika nämnder och organisationer är involverade och det behövs en fortsatt dialog med en rad olika parter för att gemensamt planera och samordna det fortsatta arbetet.

Områdesbeskrivningar har påbörjats för ett 40-tal naturområden. Dessa kommer vara ett underlag i kommande handlingsplaner.

Uppföljning och utvärdering av Friluftslivsprogrammet ska ske av park- och naturnämnden tillsammans med andra berörda nämnder.

Källor i urval

Besök i Göteborgs naturområden – enkätundersökning 2007

Göteborgs stad, Park- och naturförvaltningen och Västkoststiftelsen

Danska friluftsrådet: Friluftsstrategier - goda råd og idéer til processen (2014)

Det gröna finrummet – etnicitet, friluftsliv och naturumgängets urbanisering (2014)

Lisberg Jensen E, Ouis Pernilla

Friluftsliv i förändring (2014)

Fredman P, Stenseke M, Sandell K

Göteborgsregionens Kommunalförbund & Länsstyrelsen Västra Götaland dec 2014:

Kartläggning av bullerpåverkan i natur och grönområden. Tysta områden inom GR

Natur och kulturvårdsprogram för Göteborg, Friluftsliv rapport 2 (1979)

Fastighetskontoret i samarbete med stadsbyggnadskontoret, fritidsförvaltningen och museerna.

Naturvårdsverkets rapport 5808: Med andra ögon. Naturmöten med invandrare (2008)

Yusra Moshtat

Naturvårdsverkets rapport 6476: Förslag till mål för friluftslivspolitiken (2012)

Naturvårdsverkets rapport 6533: Kommunala friluftsplaner (2015)

Lena Petersson Forsberg

Naturvårdsverkets rapport 6691: Friluftsliv 2014. Nationell undersökning om svenska folkets friluftsvanor (2015)

Peter Fredman och Marcus Hedblom

Naturvårdsverkets rapport 6700: Friluftsliv för alla. Uppföljning av de tio målen för friluftslivspolitiken (2015)

Riksantikvarieämbetet och naturvårdsverket rapport 6562: Tillgängliga natur- och kulturområden (2013)

Statens folkhälsoinstitut, R 2009:02 Grönområden för fler – en vägledning för bedömning av närhet och attraktivitet för bättre hälsa

Bilaga 1. Friluftspolitiska mål och styrande dokument

Friluftsprogrammet tar sin utgångspunkt dels i de tio nationella friluftspolitiska målen, dels i kommunala strategiska dokument, där de mest inflytelserika dokumenten är Grönstrategin för en tät och grön stad, Översiktsplan för Göteborg, Göteborgs miljömål och Göteborgs stads folkhälsoprogram.

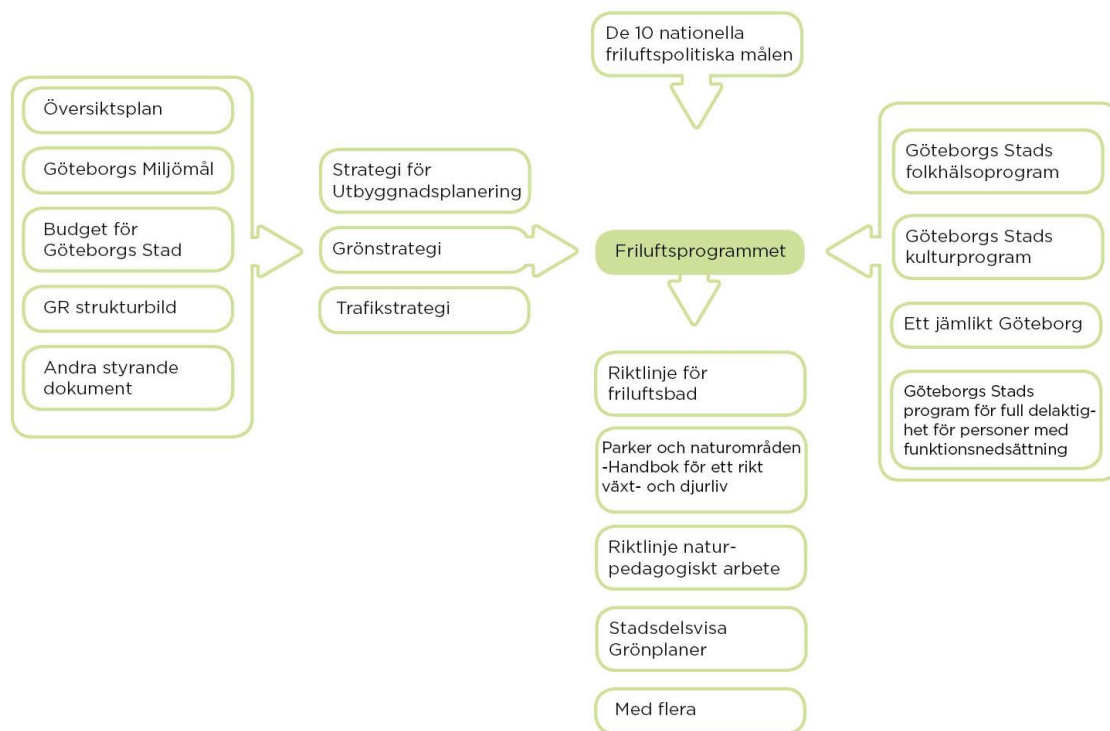
De tio nationella friluftspolitiska målen

I december 2012 beslutade regeringen om tio mätbara mål för friluftspolitiken som ska ha uppnåtts år 2020. Målet är att stödja människors möjligheter att vistas i naturen och utöva friluftsliv med allemansrätten som grund. Alla människor ska ha möjlighet att få naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om natur och miljö.

De tio friluftspolitiska målen ligger till grund för arbetet med Göteborg Stads Friluftsprogram.

1. Tillgänglig natur för alla
2. Personligt och ideellt engagemang står i centrum
3. Allemansrätten värnas
4. Tillgång till natur för friluftsliv
5. Attraktiv tätortsnära natur
6. Friluftslivet bidrar till landsbygdsutveckling och hållbar regional tillväxt
7. Skyddade områden är en tillgång för friluftslivet
8. Friluftsliv har en viktig roll i skolans arbete
9. Friluftsliv för god folkhälsa
10. Beslut om friluftsliv fattas med god kunskap

Styrande dokument inom Göteborgs Stad

Illustrationen visar vilka styrande dokument som tydligast påverkat Friluftsprogrammets innehåll och vilka arbeten som Friluftsprogrammet i sin tur påverkar.

Grönstrategi för en tät och grön stad

Grönstrategin visar hur Göteborg ska utvecklas till en tät och grön storstad genom två mål.

Det sociala målet: Göteborg är en tät och grön stad där de offentliga platserna bidrar till ett rikt och hälsosamt stadsliv.

Det ekologiska målet: Göteborg är en tät och grön stad med ett rikt växt- och djurliv där ekosystemens tjänster tas tillvara.

Grönstrategin har nio strategier som svarar på hur vi ska arbeta för att nå de två målen. Friluftsprogrammet konkretiserar metoder och tillvägagångssätt för att verkställa det sociala målet i planering och utveckling av friluftsliv.

Grönstrategins nio strategier:

- Stärk de gröna kilarna
- Stärk de blågröna stråken
- Säkerställ god tillgång till parker och naturområden
- Skapa ett varierat innehåll i parker och naturområden
- Stärk de gröna kopplingarna i staden
- Utveckla mer grönt i den hårdgjorda staden
- Utveckla de gröna områdena genom skötsel
- Synliggör stadens grönområden och gör medborgarna delaktiga
- Nyttja och utveckla ekosystemtjänster

Göteborgs Miljömål

Göteborgs 12 miljömål är beslutade av kommunfullmäktige och baserade på de nationella miljömålen. Syftet är att skapa goda livsmiljöer och en hållbar utveckling. Sex av miljömålen berör speciellt friluftslivet: Levande sjöar och vattendrag, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Odlingslandskap och våtmarker, Levande skogar, Ett rikt växt- och djurliv samt God bebyggd miljö.

Göteborgs Stads folkhälsoprogram

Folkhälsoprogrammet har som övergripande mål att minska hälsoskillnader och att alla göteborgare ska ha bästa möjliga hälsa. Stadens folkhälsoarbete ska därför utgå från de sociala bestämningsfaktorerna för hälsa, där bland annat fritid och rekreation ingår. Arbetet grundas på kunskap om befolkningens hälsa och sambanden mellan samhällets utformning och folkhälsa. Folkhälsoperspektivet ska finnas med i all samhällsplanering och långsiktig utveckling av Göteborg som en hållbar stad.

Ett jämlikt Göteborg

Ett jämlikt Göteborg arbetar med fem fokusområden varav: Skapa hälsofrämjande och hållbara livsmiljöer är ett. En prioriterad uppgift är att öka befolkningens fysiska aktivitet och en viktig del är hur den fysiska miljön stödjer ett aktivt liv. Vardagsrörelser som promenader kan ge lika stora hälsoeffekter som den strukturerade motionen och kan lättare bli av.

Göteborgs Stads kulturprogram

Göteborgs Stads kulturprogram har som syfte att ange en färdriktning för hur Göteborg ska uppnå målet att bli en ledande kultur- och evenemangsstad. De strategiska målen är formulerade utifrån konstopolitik, kulturpolitik och kulturplanering. Målen syftar till att skapa en attraktiv livsmiljö i staden och främja delaktighet, dialog och människors lust och motivation att ta del av och utöva konst och kultur. Arbetet grundar sig i att kultur har en dokumenterad positiv effekt på hälsa och välbefinnande.

Översiktsplan för Göteborg

I Översiktsplan för Göteborg (2009) beskrivs områden som är särskilt värdefulla för friluftslivet, natur och kultur. I Översiktsplanen beskrivs att Göteborgs centrala delar har brist på områden för rekreation. Att värna promenadstråk och utveckla kollektivtrafik till större friluftsområdens entréer är förslag på positiva åtgärder. I Översiktsplanen lyfts Rekreation för hälsa och ökad livskvalitet, Natur- och kulturmiljöer för attraktivitet och Tillgång till kusten som tre viktiga strategiska planeringsfrågor som påverkar möjligheten att utöva friluftsliv.